

The Books' Journal, 23/1/2018

Ο Οκτώβρης του China Miéville είναι ένα συναρπαστικό χρονικό της τρίτης ρωσικής επανάστασης, δηλαδή της εξέγερσης του Οκτώβρη 1917. Αντίθετα με την πρόσφατη ιστοριογραφία της επανάστασης, η πρόζα του Miéville έχει την ίδια εκρηκτική ζωντάνια με το αντικείμενό της: 'Το έτος 1917 ήταν ένα έπος, μια αλληλουχία από περιπέτειες, ελπίδες, προδοσίες, απίθανες συμπτώσεις, πολέμους και ίντριγκες· από γενναιότητα και ανοησία, φάρσα, τόλμη, τραγωδία· από εφήμερες φιλοδοξίες και αλλαγές, από φώτα εκτυφλωτικά και ατσάλι και σκιές· από τρένα και σιδηροτροχιές.' (Miéville 2017α, 14) Ο Miéville πιστεύει ότι όσοι ταξίδεψαν σε αυτές τις σιδηροτροχιές είδαν μια χαραυγή, της 'λευτεριάς το αμυδρό το φως'. Πολύ σύντομα, ωστόσο, αυτή η χαραυγή 'γίνεται τελικά σούρουπο' (Miéville 2017α, 495). Θα επικεντρωθώ σε τρία ζητήματα: τη σχέση του Οκτώβρη με την επανάσταση, με το σοβιετικό κράτος και με τον εργατικό έλεγχο.

Οκτώβρης και επανάσταση

Η περιπέτεια του Οκτώβρη έχει αναμετρηθεί αμέτρητες φορές. Ο Miéville αποστάζει το ζουμί σε μερικές σελίδες. Τα γεγονότα έχουν ως εξής: τον Οκτώβρη του 1917, η Ρωσία κυβερνάται από μια προσωρινή κυβέρνηση, στελεχωμένη από αστούς, μενσεβίκους και εσέρους (σοσιαλεπαναστάτες), με επικεφαλής τον Alexander Kerensky. Όσο η χώρα καταρρέει εξαιτίας του πολέμου και της ανέχειας, η θέση του Kerensky γίνεται ολοένα και πιο επισφαλής. Το μόνο του στήριγμα είναι μια θηλιά, μια κρεμάλα στημένη από το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων των Εργατών και Στρατιωτών, το Σοβιέτ της Αγίας Πετρούπολης. Το Σοβιέτ ελέγχει μεγάλο μέρος του στρατού και των εργοστασίων της πόλης· ο Trotsky είναι γραμματέας της εκτελεστικής του επιτροπής. Στις 9 Οκτώβρη δημιουργείται η Στρατιωτική Επαναστατική Επιτροπή (Milrencom), με σκοπό, σύμφωνα με τον Trotsky, να υπερασπιστεί το Σοβιέτ από εξωτερική επίθεση.

Σε μια μυστική συνάντηση στις 10 Οκτώβρη, η Κεντρική Επιτροπή του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (Μπολσεβίκοι) ψηφίζει υπέρ της εξέγερσης ενάντια στον Kerensky. Δύο βδομάδες αργότερα, ο Kerensky δίνει εντολή στους στρατιώτες του να κλείσουν δύο μπολσεβίκικες εφημερίδες. Ο Trotsky αρπάζει την ευκαιρία και σφίγγει τη θηλιά: δίνει εντολή σε όλες τις στρατιωτικές μονάδες της Milrencom να κρατήσουν κατεβασμένες τις γέφυρες της Πετρούπολης και να προετοιμαστούν για την τελική αναμέτρηση. Στις 25 Οκτώβρη η Milrencom καταλαμβάνει τα Χειμερινά Ανάκτορα.

Κάποιοι ιστορικοί, όπως ο Richard Pipes, υποστηρίζουν ότι η εξέγερση της Πετρούπολης ενορχηστρώθηκε από μια μικρή ομάδα ανθρώπων χωρίς καμία δημοκρατική νομιμοποίηση. Επιπλέον, η ίδια ομάδα έφερε αντιμέτωπο το δεύτερο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ, που συνήλθε στην Πετρούπολη στις 26 Οκτωβρίου, με ένα τετελεσμένο γεγονός. Για την ακρίβεια,

το Συνέδριο επικύρωσε την εξέγερση μόνο αφότου αποχώρησαν οι ηγέτες των μενσεβίκων και των εσέρων. Ωστόσο, παρά τον Pipes, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Οκτωβριανή εξέγερση αντιπροσώπευε μεγάλη μερίδα του ρωσικού πληθυσμού και ότι έλαβε, τουλάχιστον αναδρομικά, νομιμοποίηση στο δεύτερο Πανρωσικό Συνέδριο.

Όσον αφορά την αντιπροσωπευτικότητα της εξέγερσης, είναι αναμφισβήτητο ότι η πλειοψηφία των εργατών και των στρατιωτών της Πετρούπολης τασσόταν με τα Σοβιέτ και εναντίον της Προσωρινής Κυβέρνησης. Οι μπολσεβίκοι πήραν τους στρατιώτες με το μέρος τους με πολιτικά και όχι με στρατιωτικά μέσα· χαρακτηριστικό παράδειγμα η ομιλία του Trotsky στους στρατιώτες του Φρουρίου Πέτρου και Παύλου στις 23 Οκτώβρη. Ο Miéville περιγράφει τη σκηνή με κινηματογραφική παραστατικότητα (Miéville 2017α, 430-2). Το Φρούριο είχε αρχικά αντιταχθεί στην Milrevcom, αλλά η ανοιχτή συζήτηση, η ρητορική δεινότητα του Trotsky, και η προοπτική για Ψωμί, Ειρήνη, Γη' διαχώρισε τους αξιωματικούς από τους απλούς φαντάρους. Οι δεύτεροι ψήφισαν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, υπέρ της προσχώρησης στην Milrevcom.

Όσον αφορά την αναδρομική νομιμοποίηση της εξέγερσης: σε αντίθεση με τη Κρατική Δούμα, την πηγή της εξουσίας του Kerensky, το Πανρωσικό Συνέδριο διέθετε ευρεία λαϊκή απήχηση. Αυτό σημαίνει ότι, παρά την αποχώρηση της ηγεσίας των μενσεβίκων και των εσέρων μετά την ταπείνωση τους από τον Trotsky, περίπου ογδόντα τοις εκατό των αντιπροσώπων που προσήλθαν στο Συνέδριο υποστήριξαν τα Διατάγματα περί Ειρήνης και Γης της 26ης Οκτωβρίου. Στο τέλος της συνεδρίας, η Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή του Συνεδρίου απαρτιζόταν από εξήντα δύο μπολσεβίκους και είκοσι εννέα εσέρους.

Το γεγονός, ωστόσο, παραμένει: είτε αναδρομικά είτε όχι, η εξέγερση ενορχηστρώθηκε συνωμοτικά. Ο Trotsky δεν αποκάλυψε τα σχέδιά του σε άλλα μέλη της Milrevcom, στο Σοβιέτ, ή στο Συνέδριο. Έτσι η εξέγερση ολοκλήρωσε μια επανάσταση *παρά* τον συνωμοτικό της χαρακτήρα. Για να κρίνουμε αυτή τη συνωμοσία πρέπει να καταλάβουμε τον σκοπό της: είχε σκοπό την *ελευθερία* ή την υποδούλωση; Η απάντηση εξαρτάται, εν μέρει, από το όραμα και τις προδιαθέσεις των συνωμοτών.

Οκτώβρης και δικτατορία

Η νέα σοβιετική κυβέρνηση έφερε χειραφέτηση σε πολλούς τομείς: 'ο Οκτώβρης, για μια στιγμή, φέρνει ένα νέο είδος εξουσίας. Έστω φευγαλέα, σημειώνεται μια μετατόπιση προς τον εργατικό έλεγχο της παραγωγής και προς τα δικαιώματα των αγροτών στη γη. Προς ίσα δικαιώματα για τους άντρες και τις γυναίκες στην εργασία και στον γάμο, προς το δικαίωμα στο διαζύγιο, στη διατροφή. Προς την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, 100 χρόνια πριν. Έχουμε κινήσεις προς την αυτοδιάθεση των εθνοτήτων. Δωρεάν και καθολική παιδεία, εξάπλωση της εγγραματοσύνης.' (Miéville 2017α, 499) Η Ρωσία κατευθυνόταν, με δρασκαλιές, προς το 'αδρό φως της λευτεριάς'. Πώς, λοιπόν, κατέληξε στο πηχτό σκοτάδι της

δεκαετίας του 1930, 'ένα αστυνομικό κράτος παράνοιας, βαναυσότητας, δολοφονιών και κακογουστιάς' (Miéville 2017α, 495); Σύμφωνα με λενινιστές όπως ο Isaac Deutscher και ο Marcel Liebman, ανάμεσα στο 1917 και το 1921 τα πράγματα πήγαιναν σχετικά καλά για το σοσιαλισμό στη Ρωσία. Ωστόσο ο πόλεμος, σε συνδυασμό με τον γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό, δηλητηρίασαν την επανάσταση. Μετά τον θάνατο του Lenin το 1924, η 'θερμιδωριανή' αντεπανάσταση κορυφώθηκε, με την περιθωριοποίηση του Trotsky και την ενθρόνιση του Stalin.

Ο Miéville δεν συμμερίζεται αυτό το αφήγημα. Και αναρωτιέται: 'Είναι τα gulag εξέλιξη [the telos] του 1917;' (Miéville 2017α, 496) Δεν δίνει ευθεία απάντηση στο ερώτημα. Ωστόσο αναφέρεται στην σχεδόν άμεση καταστολή των δημοκρατικών ελευθεριών από τη νέα κυβέρνηση—οι μπολσεβίκοι άρχισαν να περιορίζουν το δικαίωμα στην ελευθερία του τύπου στις 29 Οκτώβρη, κλείνοντας μενσεβίκικες και εσέρικες εφημερίδες—την βίαιη καταστολή των απεργιών και την απαγόρευση της Συντακτικής Συνέλευσης, τρεις μήνες αργότερα. Όλα αυτά έγιναν *πριν* την έναρξη του εμφυλίου πολέμου στα τέλη του 1917. Αυτό σημαίνει ότι οι λενινιστές δεν μπορούν να έχουν την πύτα ολόκληρη και τον σκύλο χορτάτο: αν, όπως λέει ο Liebman, η κατάληψη της εξουσίας 'έμοιαζε λιγότερο με εξέγερση και περισσότερο με αλλαγή φρουράς' (Liebman 1970, 264), τότε δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τη βίαιη καταστολή των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Όπως θα δούμε παρακάτω, τα δικαιώματα αυτά *προϋπέθεταν* την Συντακτική Συνέλευση.

Ο ολοκληρωτισμός είναι ιδιότητα κρατών και ηγετών, όχι επαναστάσεων. Αυτή η εννοιολογική διαπίστωση σημαίνει ότι οι φορείς μιας υγιούς επανάστασης μπορεί να προσβληθούν, ανά πάσα στιγμή, από το μικρόβιο του αυταρχισμού. Ο Victor Serge εξηγεί: 'Λέγεται συχνά ότι "το μικρόβιο του σταλινισμού βρισκόταν από την αρχή μέσα στον μπολσεβικισμό." Λοιπόν, δεν έχω καμία αντίρρηση. Μόνο που ο μπολσεβικισμός είχε και άλλα μικρόβια... εκείνοι που έζησαν τον ενθουσιασμό των πρώτων χρόνων της πρώτης νικηφόρας σοσιαλιστικής επανάστασης δεν πρέπει να το ξεχνούν αυτό. Το να κρίνουμε έναν ζωντανό άνθρωπο από τα μικρόβια που βρίσκουμε στο σώμα του μετά τη νεκροψία—μικρόβια που μπορεί να είχε από τη γέννησή του—είναι λογικό αυτό;' Ο Miéville προσθέτει ότι ο μπολσεβικισμός 'περιείχε αυταρχικές τάσεις, τις οποίες ο Serge δεν δίστασε να επικρίνει.' (Miéville 2017β, 323).

Ποιες μορφές μπολσεβικισμού ήταν, λοιπόν, αμόλυντες από αυταρχισμό; Εδώ μπαίνουν στο προσκήνιο οι συμπρωταγωνιστές του επαναστατικού δράματος. Ο Miéville έχει μια μικρή αδυναμία στον Martov, τον ηγέτη των μενσεβίκων. Ο Martov προσπάθησε επανειλημμένα να δημιουργήσει μια αμιγώς σοσιαλιστική κυβέρνηση συνασπισμού. Ο βασικός του στόχος ήταν να αντικαταστήσει τον Kerensky *χωρίς* να οδηγήσει τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο. Ωστόσο η σκέψη του είχε μια βαθύτερη λογική: αντίθετα με τον Lenin και τον Trotsky, ο Martov αποζητούσε τη δημοκρατική ακεραιότητα των Σοβιέτ *σε συνδυασμό με* τη Συντακτική Συνέλευση. Αυτό τον ένωνε, αρχικά, με τους μπολσεβίκους Kamenev και Zinoviev. 'Δύο

εβδομάδες πριν από την Οκτωβριανή εξέγερση, ο Kamenev και ο Zinoviev επιδίωκαν μια μετάβαση από την αστική δημοκρατία στο προλεταριακό-σοσιαλιστικό κράτος μέσα από ένα ενδιάμεσο στάδιο, την εργατική και αγροτική δημοκρατία' (Anweiler 1974, 187). Για το 'Επουράνιο Δίδυμο' των Kamenev/Zinoviev, η εργατική-αγροτική συμμαχία του Lenin δεν έβγαζε νόημα χωρίς Συντακτική Συνέλευση. Αντίθετα, ένα κοινοβουλευτικό σύστημα σε δυαρχία με τα σοβιέτ μπορεί να δούλευε: η Συνέλευση θα αντιπροσώπευε τον μεγάλο αγροτικό πληθυσμό της Ρωσίας, τα σοβιέτ την εργατική τάξη. Ο μπολσεβίκος Anatoly Lunacharsky, Κομισάριος για την Παιδεία στην πρώτη κυβέρνηση του Lenin, διασκέδαζε παρόμοιες ιδέες.

Η πιο εύγλωττη κριτική αυτής της θέσης βρίσκεται στην *Ιστορία της Ρωσικής Επανάστασης του Trotsky*. Σύμφωνα με τον Trotsky, η δυαρχία του Martov είναι ανεπιθύμητη και απευκταία. Ανεπιθύμητη, επειδή η διάκριση των εξουσιών ανάμεσα σε σοβιέτ και κοινοβούλιο εκφράζει αποκλειστικά την συνισταμένη των ταξικών δυνάμεων. Στην περίπτωση των σοβιέτ: την εξουσία του προλεταριάτου· στην περίπτωση του κοινοβουλίου: την εξουσία της αστικής τάξης. Κατά συνέπεια, η ολοκληρωμένη προλεταριακή κυριαρχία εξ'ορισμού καταργεί τα κοινοβούλια. Επίσης, η διπλή εξουσία δεν είναι εφικτή, επειδή είναι εγγενώς ασταθής: στο τέλος, η εξουσία είτε θα βρεθεί στα χέρια των αστών είτε των προλετάρων. Κατά συνέπεια, η μόνη βιώσιμη έκφραση της προλεταριακής κυριαρχίας καταργεί τα κοινοβούλια. Η θέση του Trotsky είναι ασυνάρτητη. Δεν υπάρχει κανένας λόγος γιατί ένα δημοκρατικό κοινοβούλιο δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει ως όργανο προλεταριακής κυριαρχίας. Για την ακρίβεια, η προλεταριακή κυριαρχία *προϋποθέτει* τα δημοκρατικά κοινοβούλια, αφού προϋποθέτει τις βασικές ελευθερίες που έφεραν τους μπολσεβίκους στην εξουσία, ελευθερίες που περιλαμβάνουν την ίση καθολική ψηφοφορία. Άρα η Rosa Luxemburg έχει δίκιο όταν κριτικάρει τον Lenin, ο οποίος υποστήριζε, τον Δεκέμβρη του 1917, ότι η απαγόρευση των κοινοβουλίων εκφράζει μια 'άνωτερη μορφής δημοκρατίας'. Σύμφωνα με την Luxemburg, αυτή η απαγόρευση συνιστά 'θεραπεία χειρότερη από την ασθένεια που υποτίθεται ότι θεραπεύει' (Luxemburg 2004, 302). Επιπλέον, το επιχείρημα του Trotsky περί αστάθειας είναι αδιάφορο: οι αστικές δημοκρατίες χρειάστηκαν δεκαετίες—μερικές φορές, αιώνες—για να θεσμοθετήσουν βιώσιμα τη διάκριση των εξουσιών. Δεν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι θα έπαιρνε λιγότερο χρόνο σε μια σοσιαλιστική δημοκρατία.

Όμως ο ελέφαντας στο δωμάτιο είναι ο Lenin. Ήταν κι'αυτός, ο συγγραφέας του *Κράτος και Επανάσταση*, μολυσμένος με το αυταρχικό μικρόβιο; Εδώ νομίζω ότι η γενεαλογία της φράσης 'δικτατορία του προλεταριάτου' έχει σημασία. Ο Lenin κληρονόμησε την ερμηνεία αυτής της φράσης από τον ιδρυτή του ρωσικού μαρξισμού, τον Georgy Plekhanov. Ο Plekhanov εισήγαγε τον όρο στη Ρωσία και δίδαξε στον Lenin τον μαρξισμό του. Το βασικό είναι πως ο Plekhanov ερμήνευε την 'δικτατορία του προλεταριάτου' ως νέα *μορφή* διακυβέρνησης, και όχι ως *περιεχομένο* της διακυβέρνησης. Αντίθετα με τον Plekhanov, ο Marx χρησιμοποιεί τον όρο 'προλεταριακή δικτατορία' σε αντιδιαστολή με την 'αστική δικτατορία'. Για τον Marx, οι δυο μορφές 'δικτατορίας' είναι συμβατές με την καθολική

ψήφο, με τα κοινοβούλια, με τα ατομικά δικαιώματα, κλπ. Ωστόσο, σε μια προλεταριακή δικτατορία, το πολιτικό περιεχόμενο συντείνει υπέρ του προλεταριάτου—το κράτος υπηρετεί τον εργαζόμενο—ενώ σε μια αστική δικτατορία, το πολιτικό περιεχόμενο συντείνει υπέρ της αστικής τάξης—το κράτος υπηρετεί τον καπιταλιστή. Ο Plekhanov λοιπόν παρερμηνεύει την δικτατορία του προλεταριάτου ως νέα *μορφή* κράτους, θέση για την οποία τον επικρίνει ο Engels (Draper 1986, 323-5). Ο Lenin κληρονόμησε μια βασική παρερμηνεία του Marx από τον Plekhanov (πρβλ. Lih 2006).

Οκτώβρης και εργατικά συμβούλια

Ίσως η καλύτερη εξήγηση για τη διαχρονική απήχηση του Οκτώβρη έχει να κάνει με την πολιτική δραστηριότητα *από τα κάτω*: εργατικά συμβούλια, λαϊκές επιτροπές, εργατικά και φεμινιστικά συνέδρια, εθνοτικά απελευθερωτικά κινήματα, φουτουριστές, κονστρουκτιβιστές, σουπρεματιστές, κ.ο.κ. Ο Miéville δείχνει ότι όλα αυτά τα κινήματα ήταν φορείς χειραφέτησης και ελευθερίας για την πλειοψηφία των εργαζομένων και φαντάρων της Ρωσίας το 1917. Μια σημαντική κατάκτηση αυτών των κινήματων ήταν το δικαίωμα των εργαζομένων στην αυτοδιαχείριση. Τα εργοστασιακά συμβούλια είχαν εξαπλωθεί σε ολόκληρη τη Ρωσία μετά την επανάσταση του 1905 και ευδοκίμησαν το 1917· μαζί με τα σοβιέτ συνέθεταν τον πυρήνα της λαϊκής εξουσίας του Οκτώβρη. Αυτή η άνθηση της εξουσίας από τα κάτω διήρκεσε μόλις μερικούς μήνες.

Στις 14 Νοέμβρη 1917, η σοβιετική κυβέρνηση (Sovnarkom) δημοσίευσε το Διάταγμα για τον Εργατικό Έλεγχο. Το Διάταγμα έδινε στα εργοστασιακά συμβούλια δικαίωμα ελέγχου πάνω στον τόπο εργασίας τους. Ο κεντρικός φορέας συντονισμού των εργοστασιακών επιτροπών—στην αρχή, απολύτως ανεξάρτητος από τα σοβιέτ—ήταν ένα Κεντρικό Συμβούλιο Εργοστασιακών Επιτροπών, βασισμένο στην Αγία Πετρούπολη. Το Κεντρικό Συμβούλιο ήταν αυθόρμητα και ομοσπονδιακά δομημένο από τα κάτω και στελεχωμένο αποκλειστικά από εργαζόμενους σε τοπικά εργοστάσια. Τον Νοέμβρη του 1917, η Sovnarkom παρέκαμψε το Κεντρικό Συμβούλιο, ιδρύοντας ένα Ανώτατο Οικονομικό Συμβούλιο (Vesenkha) για να εποπτεύει την παραγωγή. Η ιδέα ήταν ότι το κράτος θα όριζε κομισάριους-διευθυντές για να ελέγχει τα μεγαλύτερα εργοστάσια. Πολύ σύντομα έγινε σαφές ότι, για την Sovnarkom, 'εργατικός έλεγχος' σήμαινε 'έλεγχος από την Vesenkha'. Όπως συνήθως, ο Lenin ήταν ο πιο ευθύβολος: ονόμασε το νέο σύστημα 'κρατικό καπιταλισμό'. Ο κρατικός καπιταλισμός ήταν ένα σύστημα συγκεντρωμένης παραγωγής από λίγες αλλά γιγάντιες κρατικές επιχειρήσεις, ελεγχόμενες από τα πάνω. Το σχέδιο της Sovnarkom, με άλλα λόγια, ήταν να αντικαταστήσει τον δεσποτισμό του κεφαλαίου με τον δεσποτισμό του κράτους (Anweiler 1974, Brinton 1975).

Τον Ιούνιο του 1918, όλες οι ρωσικές συμμετοχικές εταιρείες κρατικοποιήθηκαν, υπό την έλεγχο της Vesenkha. Έτσι τα συνδικάτα έγιναν το τελευταίο καταφύγιο της αποφιλωμένης αυτονομίας των εργαζομένων. Στο *Αλφαβητάρι του Κομμουνισμού*, οι Bukharin και

Preobrazensky επικροτούσαν μια μορφή κράτισμού όπου 'ολόκληρη η οικονομική ζωή... αποτελεί μια ενότητα που ελέγχεται ουσιαστικά από βιομηχανικά (παραγωγικά) συνδικάτα' (Bukharin και Preobrazensky, στο Remington 1984, 99). Μολαταύτα, στο τέλος του 1918 ο Trotsky, Κομισάριος για την Εργασία, υποσκέλιζε και τα ίδια τα συνδικάτα στην κρατική εξουσία. Ένα χρόνο μετά τον Οκτώβρη, οι μπολσεβίκοι είχαν ουσιαστικά απαγορεύσει τα ανεξάρτητα συνδικάτα, τις απεργίες και την ελευθερία επιλογής χώρου εργασίας. Είχαν, δηλαδή, στερήσει από τον εργαζόμενο ελευθερίες που απολάμβανε ακόμα και σε καπιταλιστικές απολυταρχίες. Τον Ιούλιο του 1919 ο Trotsky έριξε το δίχτυ της επιστράτευσης σε όλη τη βαριά βιομηχανία: οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις πετρελαίου, δασοκομίας, μεταφορών και ποταμών, για παράδειγμα, έχασαν το δικαίωμα παραίτησης· η παραίτηση εξισώθηκε με λιποταξία.

Η πιο διαδεδομένη δικαιολογία για την επιστράτευση των εργαζομένων ήταν ο ρωσικός εμφύλιος πόλεμος, ο οποίος ουσιαστικά ξεκίνησε τον Δεκέμβρη του 1917. Το πρόβλημα, ωστόσο, είναι ότι η επιστράτευση βρίσκεται στο πολιτικό πρόγραμμα των μπολσεβίκων πριν από την επανάσταση και τον εμφύλιο. Η 'καθολική υποχρέωση στην εργασία' συζητήθηκε στο έκτο συνέδριο του κόμματος και εμφανίζεται στη *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Εργαζόμενου και Εκμεταλλευόμενου Λαού*. Ίσως πιο σημαντικό: ο Lenin υπερασπίστηκε τη 'γενική υποχρεωτική εργασία' ως ένα 'τεράστιο βήμα προς τον σοσιαλισμό' τον Σεπτέμβριο του 1917 (Λένιν 1986, 193-4). Ο λενινισμός και ο εργατικός έλεγχος ήταν ιδέες ασυμβίβαστες.

Ο Miéville κλείνει το βιβλίο του με μια εκτενή αναφορά στα τρένα του Οκτώβρη: 'Η ιστορία προχωρεί με κλαγγιές από κρύο μέταλλο... Το ζήτημα της ιστορίας δεν είναι μόνο το ποιος πρέπει να οδηγή την ατμομηχανή, αλλά και προς τα πού... Σε τέτοιες σιδηροτροχιές οι επαναστάτες κάνουν το τρένο τους να παρακάμψει, με όλο του το λαθραίο, παράνομο φορτίο, ακαταχώρηστοι, υπεράριθμοι, γυρεύοντας με πάθος έναν ορίζοντα, μιαν άκρη τόσο αλαργινή και συνάμα τόσο ορμητικά κοντινή. Ή έστω έτσι φαίνεται από το απελευθερωμένο τρένο, μες στο αμυδρό φως της λευτεριάς.' (Miéville 2017α, 503) Το λαθραίο φορτίο είναι η επανάσταση, δηλαδή η προσπάθεια των Ρώσων επαναστατών να εισάγουν 'λαθραία' στη Ρωσία μια ιδέα που πολεμείται από τις άρχουσες τάξεις απανταχού. Η σιδηροδρομική αναλογία είναι εύστοχη: σε μια χώρα με υπανάπτυκτο καπιταλισμό και ανύπαρκτους δημοκρατικούς θεσμούς, ο εκτροχιασμός προς τον μονοκομματικό βοναπαρτισμό ήταν σχεδόν αναπόφευκτος. Λέω 'σχεδόν', επειδή μια επιτυχημένη επανάσταση στη Δύση μπορούσε να αποτρέψει τον εκτροχιασμό, όπως αναγνώριζαν οι Lenin και Trotsky (Miéville 2017α, 54-6).

Δυστυχώς, η θέα από το απελευθερωμένο τρένο είναι αποκαρδιωτική· η αποτυχία της επανάστασης στη *Γερμανία* τον Νοέμβρη του 1918 έστρεψε το μεν ρωσικό τρένο προς το gulag, το δε γερμανικό προς το Άουσβιτς.

Βιβλιογραφία

Anweiler, O. (1974). *The Soviets*. Pantheon Books.

Brinton, M. (1975). *The Bolsheviks and Workers' Control 1917-1921*. Black Rose Books.

Draper, H. (1986). *Karl Marx's Theory of Revolution*. Τόμος III: The Dictatorship of the Proletariat. Monthly Review Press.

Deutscher, I. (2003). *The Prophet Armed: Trotsky 1879-1921*. Verso.

Λένιν, Β.Ι. (1986). 'Η καταστροφή που μας απειλεί και πώς πρέπει να την καταπολεμήσουμε'. *Άπαντα*. Τόμος 34. Σύγχρονη Εποχή.

Liebman, M. (1970). *The Russian Revolution*. Jonathan Cape.

Lih, L. (2006). *Lenin Rediscovered*. Brill.

Luxemburg, R. (2004). *The Rosa Luxemburg Reader*. Hudis, P. and K. Anderson (eds). Monthly Review Press.

Miéville, C. (2017α). *Οκτώβρης*. Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Miéville, C. (2017β). *October*. Verso.

Remington, T. (1984). *Building Socialism in Bolshevik Russia*. University of Pittsburgh Press.

Trotsky, L. (2017). *History of the Russian Revolution*. Penguin.